

Karl Kallemaa, ES5D (18.03.1914. – 31.12.1999.) raadiotee

Karl Kallemaa oli kahtlusteta Eesti raadioamatörismi Grand Old Man. Ta oli omast klassist fenomen tollaegses raadioamatööride seltskonnas, oli mees, kes kuulus selle maailma “vägevate” hulka. Karl oli pioneer, teerajaja ja propagandist, alati kontaktne, hea suhtleja, kellel sõpru-tuttavaid igas maakera nurgas. On kindlasti kahetsusväärne, et Euroopa poliitilistes tõmbetuultes läks ka temal hulk viljakaid aastaid meie hobi jaoks kaduma – võime vaid oletada, millistele saavutustele saaksime veel viidata kui...

Noore Karl Kallemaa tehnikahuvi oli igati perekondlikult toetatud, kuna isa töökoht Tapal raudteesides andis ka pojale mitmeid katsetamisvõimalusi ja 1930-ndate alguses oli raadio igal juhul selliseks magnetiks, mis sadade või ka tuhandete poiste-meeste südamed kiiremini põksuma pani. Asi läks “tegelikuks” 1934 aastal, mil Karl sõjaväeteenistusse astus ja Tallinna sidepataljonis Eduard Jakobi juhendamisel oma sõrme jäädavalt raadioamatörismile andis. Esimese side veel legaliseerimata (unlis) kutsungi ES3YY all pidas Karl Kallemaa 4. novembril 1934 a. Eesti suurima ennesõjaaegse DX-mehe Richard Paidega (ES5C) 40m lainealal. Ametlikult vormistatud jaamaloa ning kutsungi ES5D sai Karl 1936 a. ja sellest ajast alates saame rääkida ühe tähelepanuväärse ES-amatööri viljakast tegevusest ning tõsistest saavutustest.

Sõjaeelsesse ajajärku jäävad Karlil siled kõikide maailmajagudega (ka esimene ES WAC diplom phone-ga), 28 MHz laineala evitamine Eestis (esimene side Eestist 1937 a.), esimesed tuleristsed rahvusvahelistel võistlustel (ARRL DX Contest, mis tollal kestis terve nädala), WAS diplomi nõuete täitmine - paraku jäi aga diplomi saamine sõja puhkemisele jalgu, samuti paljud teised diplomid ja auhinnad.

Vene okupatsioon ning hilisem suur sõda tekitasid Eesti raadioamatörismi rohkem kui viieaastase augu - ei jäänud sellest puutumata ka Karl. Kuigi ta liitus Tartu Raadioklubi tegevusega kohe selle algusest 1947 a. ja töötas UR2KAE jaama operaatorina juba 40-ndate aastate lõpus, tuleb Karl Kallemaa isikliku kutsungiga, UR2BU tagasi “kaardile” alles 1957 aastal (ilmselt oli oma osa siin staliniaegsetel oludel ning ka hirmul sõjajärgsete kontaktide pärast). Kindlasti teab aga kogu sõjajärgne raadioamatööride põlvkond ülihästi tema koos Georg Rajasaarega välja antud “Raadioamatööri teatmikku”, mis nägi ilmavalgust 1949 a. Sellest kujunes raamat, mis oli ainsaks eestikeelseks amatöörside käsitlevaks materjaliks mitme aastakümne vältel ja mille toel õppis enamus tänaseid küpsemas eas tegijaid. Karl Kallemaa ajakirjanduslikul ning populariseerival tegevusel tuleb aga peatuda veelgi – oli ta ju pikki aastaid (alates 1960 a. kuni 1970-ndate lõpuni) ajakirja “Radio” ULL rubriigi eestvedaja ja toimetaja, samuti väga hinnatud “üleliiduliste” raadiokonverentside ning ULL-seminaride korraldaja. Kindlasti ka paljus tänu temale ning tema aktiivsele tegevusele olid Eesti amatöörid ultralühilainetel tollases NSVL-is juhtpositsioonidel.

UR2BU sportlike ja tehniliste saavutuste hulka kuuluvad päris mitmed väga tähelepanuväärsed teod. Nii peame mainima esimest 2m sidet NSVL-is üle Aurora levi – 5. dets. 1959 a. OH1NL-iga, samuti esimest 2m meteooridet tollases NSVL-is – OK2WCG kanti logiraamatusse 13. aug. 1961 a. “Esimeste” rida jätkab veel esimesena Eestis ehitatud kahelelendiline lühilaine kuupantenn 1958 a. ja esimese “stackitud” ULL antenni konstrueerimine aasta hiljem. Karl on ka esimese diplomi “Kosmos” omanik. Kindlasti peame mainima veel arvukaid ULL-välipäevi, meistersportlase nimetust ning NSVL “Auradisti” rinnamärki. Seega oli Karl ühtviisi edukas nii lühikui ka ultralühilainetel, oli tõeliseks DX-meheks ja Eesti saadikuks laias maailmas. Tema viljaka tegevuse lühilainetel ja paljude diplomite ning auhindade rea võtab kenasti kokku “auhindade auhind” – 1961 a. saadud Arne Trossmani seinaplaat, mis on antud tunnustuseks Karli rohkema kui 200 raadioamatöristliku saavutuse ning diplomite eest. Nimetatud auhind UR2BU-le oli üldse esimene, mis sattus väljapoole Ameerika Ühendriike.

Karli kui raadioamatööri tegevusse tuli sisse aga veel teinegi kahetsusväärne paus, mille põhjuste niidid viivad totalitaarühiskonna masinavärki – 1980 a. lõkkele puhutud

KGB skandaal puudutas ka temasugust prominentset tegelast ja paljude välismaiste otsekontaktide omajat. Kindlasti on siin sündmusi ning aspekte, mida me kunagi teadma ei saa, kuid kogu selle mõttetu aktsiooni tulemusena oli Karl, ilmselt ka kaunis ära hirmutatud, sunnitud aktiivsest raadioamatörist kõrvale tõmbuma. Siia perioodi kuulub ka tema tõsisem lähenemine metodisti kirikule (Karli tegevus usuvaldkonnas sai alguse juba 70ndatel) ja töö kirikuõpetajana Tartus, mis jätkus veel ka 90-ndatel, kuni tervis seda võimaldas.

1990-ndad tõid Eesti amatörismi uue ärkamisaja, taastati ES kutsungid, taasalustas oma tegevust Eesti Raadioamatööride Ühing. Ja peagi kõlas eetris ka üks vana ning legendaarne kutsung – ES5D. Tänu Soome kolleegide toetusele sai Karl endale tööstusliku transiiveri, mitmete Tartu nooremate amatööride kaasabil taastati Tähtveres, kuulsas Vikerkaare tänava puutornis lühilaine antenn – Karl oli jälle tagasi. ERAÜ üksmeelne otsus oli – Karl Kallemaa, ES5D valida ühingu auliikmeks. Sõjajärgse ERAÜ ajaloo seni ainsaks auliikmeks. Sest mehe elutöö selle hobi hüvanguks ja Eesti tutvustamisel maailmas oli austust väärt.

Karl oma shakkis 1990-ndate teisel poolel.

Kuigi viimased paar aastat oli Karl juba kaunis tõsiste tervisprobleemide küüsis, olid tema hing ja vaim erksad ning teotahtelised, tema rahutu mõte liikus ikka neil radadel, mida mees oli harjunud käima läbi oma pika elu. On hea meel teada, et nii mõndagi neist Karli mälestustest ja meenutustest ning rikkalikest kogemustest on ajaloo jaoks talletatud – talletatud elavas pildis ning helis, vahenditega, mida kaasaegne tehnoloogia meile võimaldab. Loodetavasti saab sellest materjalist kunagi film, mis võtab kokku 20. sajandi pikima staažiga ES-tegevamatööri elutöö ja jäädvustab selle ka tulevaste, 21. sajandi ES-amatööride tarvis. Sest oma juuri peame me ju tundma, tundma neid kangeid mehi, kes meie tegevusele aluse panid ja seda rasket vankrit aastakümneid vedasid. Karl Kallemaa oli üks neist, oli üks väarikamaid. Ja väarikalt, uue aastasaja eelõhtul jättis Karl meiega hüvasti - nagu öeldes, et tema sellesse uude ajastusse meiega

enam kaasa ei kipu, tema jääb sinna, kus on ta kindel koht – 20. sajandi Eesti raadioamatörismi suurkujude hulka.

Karli omaaegset järelhüüet redigeerinud,

Arvo Pihl,
ES2MC